

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างลักษณะ ทางบุคลิกภาพ ลักษณะทางจิต และผล การปฏิบัติงานตามหน้าที่ ของครูและพยาบาล

ดุชนฎี โยเหลา*
อภิญญา โพธิ์ศรีทอง**
ปริญญญา ณ วันจันทร์**

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

พฤติกรรมของบุคคลในองค์กรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กร นักจิตวิทยาองค์กร เช่น แคช และคาน (Katz and Kahn 1966) กล่าวไว้ว่าพฤติกรรมที่จำเป็นเพื่อความอยู่ได้ขององค์กรคือ 1) บุคคลต้องถูกดึงให้เข้ามาร่วมกับองค์กร และเมื่อเข้ามาแล้วก็ไม่ลาออก 2) บุคคลต้องสามารถปฏิบัติงานของตนอย่างเชื่อถือได้ และ 3) บุคคลต้องสามารถพัฒนาการทำงานของตนในระดับสูงขึ้นไป คือทำงานอย่างสร้างสรรค์ คิดสิ่งใหม่ๆในการทำงาน ในประเทศตะวันตกนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมหรือนักจิตวิทยาองค์กรได้สร้างแนวคิดและทฤษฎีเพื่อตอบคำถามต่างๆเกี่ยวกับองค์กร เช่น คำถามในเรื่องของการคัดเลือกคนเข้าทำงาน การเพิ่มความพึงพอใจในงาน การเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน การจูงใจให้ทำงาน ลักษณะผู้นำที่เหมาะสมในองค์กร เป็นต้น เรื่องที่นักวิจัยองค์กรให้ความสนใจมากเรื่องหนึ่งคือการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความสามารถในการปฏิบัติงานของคนในองค์กร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และในการคัดเลือกคนให้เหมาะสมกับงาน (Smither, R.D., 1988 : 9-11)

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
** นิสิตปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

แนวคิดทางจิตวิทยาที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคล เป็นผลร่วมกันระหว่างลักษณะหรือบุคลิกภาพของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม และเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นเวลานาน การดำเนินชีวิตของคนในสังคมก็เป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อด้านอื่น ๆ ของสังคม ดังคำกล่าวของพระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) ว่า " ศาสนาเป็นปัจจัยแวดล้อมชีวิตและสังคมที่ช่วยหล่อเลี้ยงรักษาชีวิตและสังคมของมนุษย์ไว้ เป็นสิ่งที่แผ่ซึมผ่านทั่วไปหมด ปกคลุมการดำเนินชีวิตและกิจกรรมของมนุษย์ทุกด้าน" (พระเทพเวที 2533 : 4)

ดังนั้นการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมในสังคมไทยย่อมต้องศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาด้วยงานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเรื่องของพุทธศาสนา มีเป็นจำนวนมากไม่น้อยกล่าวคือ งานวิจัยกลุ่มแรกศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติ ทศนคติ การรับรู้คุณค่าทางศาสนา เช่น งานวิจัยของ พัทธชา เกกานนท์ (2512) วันทนีย์ วิชัยคำ (2515) นกเล็ก สุขถิ่นไทย (2527) โดยที่งานวิจัยในกลุ่มนี้มุ่งเน้นการหาคำตอบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะทางพุทธศาสนาในปริมาณมากน้อยอย่างไร งานวิจัยกลุ่มที่สองศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางพุทธศาสนากับลักษณะหรือพฤติกรรมอื่น ๆ เช่น งานวิจัยของ พัทธณี ศรีทองนาค (2518) วรรณะ บรรจง (2537) และ สุริยะ พันธุ์ดี (2536) และงานวิจัยในกลุ่มที่สาม ศึกษาความเป็นสาเหตุและผลของการฝึกอบรมทางศาสนาต่อลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมต่างๆ เช่น งานวิจัยของ ส้ารวย วรเดชะคงคา (2534) ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และฉกาจ ช่วยโต (2533) อ้อมเดือน สดมณี (2536) และ ธาณี กลิ่นเกษร (2537) จากผลการวิจัยทั้งสามกลุ่มข้างต้นมีข้อสรุปที่คล้ายคลึงกันว่า ลักษณะทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัปลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมอื่น ๆ แต่ยังคงขาดการศึกษาในเรื่องพฤติกรรมการทำงาน และขาดการวิเคราะห์ให้เห็นอิทธิพลของพุทธศาสนาจะใช้อธิบายพฤติกรรมอื่น ๆ ที่มีใช้พฤติกรรมทางศาสนาโดยตรงได้อย่างไร ดังนั้นงานวิจัยเรื่องนี้จึงนำตัวแปรทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานได้แก่ ทศนคติต่ออาชีพ การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน และลักษณะทางพุทธศาสนา คือความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีชีวิตแบบพุทธ โดยมุ่งเน้นในการอธิบายความเชื่อมต่อนี้ระหว่างพุทธศาสนา กับพฤติกรรมการทำงานของครูและพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางพุทธ ลักษณะทางจิต และการปฏิบัติงานของครูและพยาบาล
2. เปรียบเทียบระหว่างตัวแปรในกลุ่มลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิต ในเรื่องอำนาจในการทำนายผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของครู และพยาบาล

สมมติฐาน

1. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในกลุ่มตัวแปรลักษณะทางพุทธ โดยที่ตัวแปรในระดับจิตใจ คือความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นสาเหตุของตัวแปรในระดับการกระทำ คือการปฏิบัติทางพุทธศาสนา วิธีชีวิตแบบพุทธ
2. ตัวแปรกลุ่มลักษณะทางพุทธเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุของตัวแปรกลุ่มลักษณะทางจิต
3. ตัวแปรกลุ่มลักษณะทางพุทธส่งผลทางตรง (direct effect) และทางอ้อม (indirect effect) ต่อผลการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการ

กลุ่มตัวอย่าง

ครู ประกอบด้วยข้าราชการครูสายผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2535 จำนวน 400 คน

พยาบาล ประกอบด้วยพยาบาลที่กำลังปฏิบัติงานในหน้าที่พยาบาลในโรงพยาบาลที่รักษาโรคทั่วไปฝ่ายกาย สังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข 3 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครคือ โรงพยาบาลราชวิถี โรงพยาบาลเลิดสิน โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี และสถาบันมะเร็งแห่งชาติจำนวน 293 คน

เครื่องมือวัด

1. การปฏิบัติงานตามแนวพุทธ (ใช้กับครู) ประกอบด้วยข้อคำถามแบบประเมิน 6 หน่วย จำนวน 20 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของครู โดยวัดการทำงาน โดยยึดหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84

2. แบบวัดผลการปฏิบัติงานครู ประกอบด้วยข้อคำถามแบบประเมินค่า 6 หน่วย จำนวน 30 ข้อ วัดการปฏิบัติงานครู ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านความสัมพันธ์และบริการ ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว ด้านธรรมาธิปไตย ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

3. แบบวัดการรับรู้การสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน (ใช้กับครู) ประกอบด้วยข้อคำถามแบบประเมินค่า 6 หน่วย จำนวน 20 ข้อ เป็นการสอบถามการได้รับการตอบสนองความต้องการในเรื่องของการทำงานจากผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน นโยบาย และระบบองค์กร

4. แบบวัดทัศนคติต่อวิชาชีพครู ประกอบด้วยคำถามแบบประเมินค่า 6 หน่วย จำนวน 20 ข้อ เป็นการถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ คือลักษณะผลงาน การยอมรับในสังคม ความก้าวหน้าในอาชีพ

5. แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ใช้กับครู) ประกอบด้วยคำถาม 20 ข้อ ในลักษณะมาตราประเมินค่า 6 หน่วย เกี่ยวกับความต้องการความสำเร็จที่จะแข่งขันเอาชนะเกณฑ์มาตรฐาน บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นบุคคลที่ชอบทำงานให้ดีขึ้น แสวงหาความก้าวหน้า ต้องการความสำเร็จ

6. แบบวัดความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกคน (ใช้กับครู) ประกอบด้วยคำถาม 20 ข้อ ในลักษณะมาตราประเมินค่า 6 หน่วย เกี่ยวกับการรับรู้หรือความเชื่อของบุคคลว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนมีอิทธิพลมาจากตนเองหรืออิทธิพลภายนอกคน

7. แบบวัดการปฏิบัติงานพยาบาล ประกอบด้วยข้อคำถามแบบประเมินค่า 6 หน่วย จำนวน 29 ข้อ ลักษณะของข้อคำถามเป็นสถานการณ์เกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยสูงอายุ ด้วยความเมตตากรุณา สุภาพอ่อนโยน อดทน เสียสละและรับผิดชอบ เป็นการดูแลที่ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ และสังคม เพื่อบรรเทาอาการของโรค รวมทั้งการป้องกันโรคที่จะเกิดขึ้น และฟื้นฟูสุขภาพอนามัย ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84

8. แบบวัดการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม (ใช้กับพยาบาล) ประกอบด้วยข้อคำถามแบบประเมินค่า 6 หน่วย จำนวน 21 ข้อ เป็นการถามเกี่ยวกับการรับรู้การช่วยเหลือในเรื่องงานจาก เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และบุคคลแวดล้อม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86

9. แบบวัดทัศนคติต่ออาชีพพยาบาล ประกอบด้วยข้อคำถามแบบประเมินค่า 6 หน่วย จำนวน 22 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ ด้านค่านิยมของสังคม ด้านลักษณะวิชาชีพ และด้านการปฏิบัติงาน ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .78

10. เหตุผลเชิงจริยธรรม (ใช้กับพยาบาล) ประกอบด้วยคำถาม 10 ข้อ ในลักษณะมาตราประเมินค่า 6 หน่วย เกี่ยวกับการใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่าง ๆ

11. ความเชื่อทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ ในเชิงประเมินค่า 6 หน่วย เป็นคำถามเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย กรรม อเนกชาติ นรก-สวรรค์ ทุกข์ในชีวิต และนิพพาน

12. การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ ในเชิงประเมินค่า 6 หน่วย เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในเรื่องการทำบุญให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา

13. วิถีชีวิตแบบพุทธ ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ ในเชิงประเมินค่า 6 หน่วย เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่มีความสอดคล้องกับคำสอนและหลักธรรมในพุทธศาสนา ตั้งแต่การใช้เวลาว่าง การพักผ่อนหย่อนใจ การเลือกงานอดิเรก การคบเพื่อน

14. สุขภาพจิต ประกอบด้วยข้อคำถาม 20 ข้อ มี 2 ตอนโดยที่ตอนแรกเป็นมาตรประเมินค่า 6 หน่วย ตอนที่ 2 เป็นมาตร 4 หน่วยเป็นการถามเกี่ยวกับความรู้สึกด้านความเครียด วิตกกังวล หงุดหงิด ว่าเกิดขึ้นบ่อยครั้งเพียงใด การคิดคะแนนได้จากผลคูณของการตอบคำถามในตอนที่ 1 และตอนที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิต และผลการปฏิบัติงาน ในกลุ่มครู และกลุ่มพยาบาล โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน \bar{X} และ SD
2. อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิต และผลการปฏิบัติงาน โดยการวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis)
3. ศึกษาความสำคัญของตัวแปร กลุ่มลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางจิตที่ใช้ในการอธิบายผลการปฏิบัติงาน โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และใช้ค่า R^2 เป็นดัชนีและเปรียบเทียบความสำคัญของกลุ่มตัวแปร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ครู จำนวน 400 คน มีอายุโดยเฉลี่ย 35.60 ปี มีการศึกษาในระบบ (Formal education) เฉลี่ยประมาณ 15 ปี ส่วนพยาบาล จำนวน 293 คน มีอายุโดยเฉลี่ย 30.48 ปี มีการศึกษาในระบบประมาณ 15 ปี เช่นเดียวกันและมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่สำคัญ ดังนี้

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

	ครู n = 400			พยาบาล n = 293		
	\bar{X}	SD	k	\bar{X}	SD	k
ผลการปฏิบัติงาน	143.59	18.23	30	64.67	6.41	29
การปฏิบัติทางพุทธศาสนา	42.02	7.41	10	45.80	5.81	10
วิถีชีวิตแบบพุทธ	40.79	5.95	10	41.39	6.30	10
ความเชื่อทางพุทธ	39.85	6.09	10	40.97	6.37	10
ทัศนคติต่ออาชีพ	89.74	10.87	20	33.43	5.30	22
การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม	85.97	11.56	20	92.53	12.07	21
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	90.25	11.52	20	-	-	-
ความเชื่ออำนาจใน - นอกตน	51.02	9.24	20	-	-	-
การปฏิบัติงานตามแนวพุทธ	91.07	12.44	20	-	-	-
สุขภาพจิต	-	-	-	190.49	54.70	20
เหตุผลเชิงจริยธรรม	-	-	-	42.98	5.85	10

หมายเหตุ เครื่องมือวัดทุกชุดใช้มาตราประเมินค่า 6 หน่วยยกเว้นสุขภาพจิต

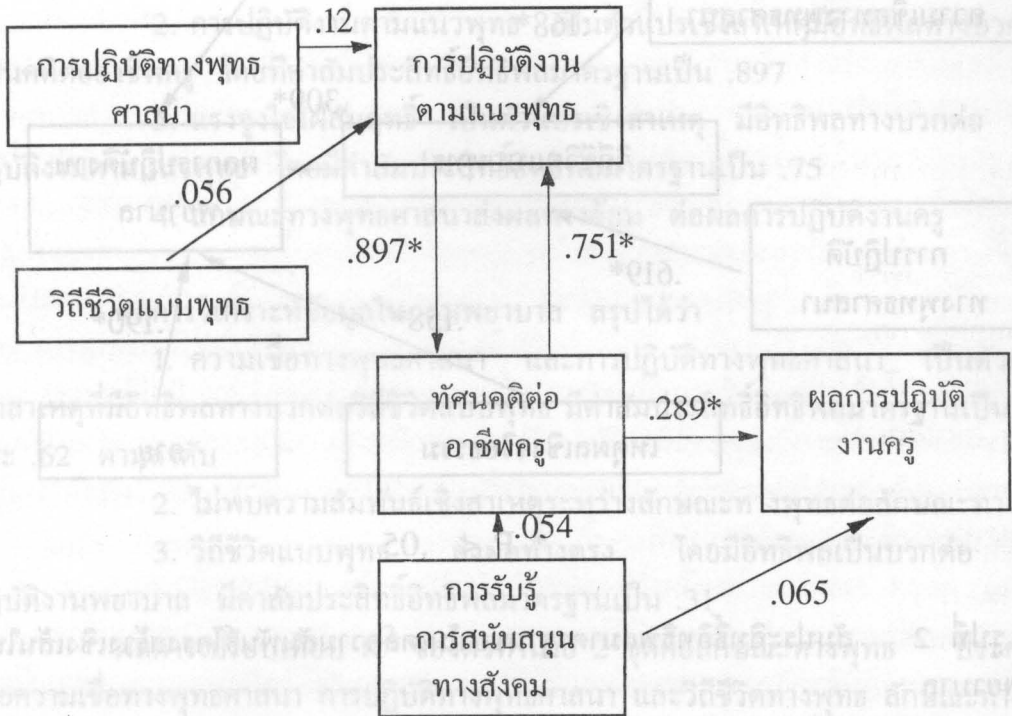
n = จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

k = จำนวนข้อคำถามในเครื่องมือวัด

จากตาราง 1 เมื่อเปรียบเทียบลักษณะทางพุทธศาสนาเรื่อง การปฏิบัติทางพุทธศาสนา วิถีชีวิตแบบพุทธ และความเชื่อทางพุทธศาสนา ในกลุ่มครูและพยาบาล พบว่ากลุ่มพยาบาลมีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงกว่ากลุ่มครูเล็กน้อย คะแนนจากแบบวัดทั้งสามแสดงให้เห็นว่าทั้งครูและพยาบาลมีลักษณะทางพุทธศาสนาอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างไปทางสูง

11. ความเชื่อทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ ในเชิงประเมินค่า 6 หน่วย เป็นคำถามเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย กรรม อเนกชาติ นรก-สวรรค์ ทุกข์ในชีวิต และนิพพาน

การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างระหว่าง ลักษณะทางพุทธ ลักษณะทางจิตวิทยา และ ผลการปฏิบัติงาน ปรากฏดังนี้

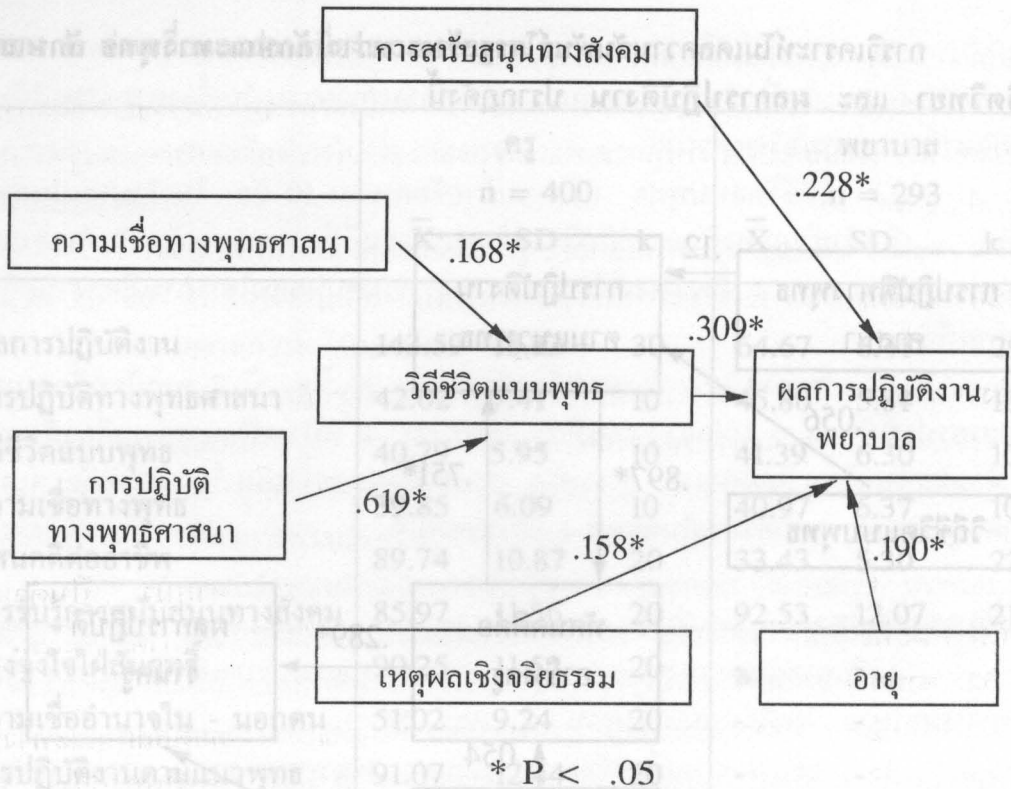

* P < .05

รูป 1 สัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นในกลุ่มครู

ชนิดเกณฑ์	ลักษณะทางจิต			ลักษณะทางพุทธศาสนา		
	R ²	F _{0.1}	η ²	พ.อ.	S	F _{0.1}
ครู	.05	229	.009	.082	2	3.60*
พจนานุกรม	.10	16.89*	.04	.18	5	20.60*

ค่าความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามแนวทางพุทธ และวิถีชีวิตทางพุทธ ลักษณะทางจิตวิทยา ปรากฏในดังนี้ * P < .05

รูปที่ 2 สัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นในกลุ่มพยาบาล

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลข้างต้นใช้โปรแกรม LISREL 7 (Joreskog, K.G. and Sorbom, D.; 1989) ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืนปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน

กลุ่มตัวอย่าง	d.f.	χ^2	P	GFI	AGFI	สรุปรวม
ครู	2	0.17	.917	1.0	.998	กลมกลืน
พยาบาล	5	8.80	.117	.992	.953	กลมกลืน

จากตารางค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าแมทริกความแปรปรวนร่วมที่ได้จากการประมาณค่าและจากข้อมูลจริงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงว่าโมเดลมีความพอดี อีกทั้งค่าดัชนี GFI และ AGFI มีค่าใกล้เคียงหนึ่ง เป็นการยืนยันว่าโมเดลมีความพอดี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มครูสรุปได้ว่า

1. การปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีชีวิตแบบพุทธ เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุ มีอิทธิพลเป็นบวกต่อการปฏิบัติงานตามแนวพุทธ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐาน .12 และ .06 ตามลำดับ
2. การปฏิบัติงานตามแนวพุทธ เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุมีอิทธิพลทางบวกต่อทัศนคติต่ออาชีพครู โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเป็น .897
3. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุ มีอิทธิพลทางบวกต่อ การปฏิบัติงานตามแนวพุทธ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเป็น .75
4. ลักษณะทางพุทธศาสนาส่งผลทางอ้อม ต่อผลการปฏิบัติงานครู

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มพยาบาล สรุปได้ว่า

1. ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เป็นตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางบวกต่อวิถีชีวิตแบบพุทธ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเป็น .17 และ .62 ตามลำดับ
2. ไม่พบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างลักษณะทางพุทธต่อลักษณะทางจิต
3. วิถีชีวิตแบบพุทธ ส่งผลทางตรง โดยมีอิทธิพลเป็นบวกต่อ การปฏิบัติงานพยาบาล มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเป็น .31

ผลการเปรียบเทียบ R^2 ของตัวทำนาย 2 ชุดคือลักษณะทางพุทธ ประกอบด้วย ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีชีวิตทางพุทธ ลักษณะทางจิต ประกอบด้วยทัศนคติต่ออาชีพและการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมเมื่อใช้ทำนายผลการปฏิบัติงานปรากฏในดังนี้

ตาราง 3 ค่า R^2 และ ค่าสถิติ F ของตัวทำนายชุดลักษณะทางจิต และลักษณะทางพุทธศาสนาเมื่อใช้ทำนายผลการปฏิบัติงานในกลุ่มครู และพยาบาล

	ลักษณะทางจิต		ลักษณะทางพุทธศาสนา	
	R^2	F	R^2	F
ครู	.05	10.78*	.02	3.20*
พยาบาล	.10	16.89*	.18	20.60*

* $P < .05$

ค่า R^2 ทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบค่า R^2 ระหว่างตัวทำนายชุดลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิต พบว่าในกลุ่มครู ลักษณะทางจิตใช้อธิบายผลการปฏิบัติงานได้ดีกว่าตัวแปรลักษณะทางพุทธ ในขณะที่ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานพยาบาลกลับพบผลตรงกันข้าม คือพบว่าตัวแปรชุดลักษณะทางพุทธศาสนา อธิบายผลการปฏิบัติงานได้สูงกว่าตัวแปรลักษณะทางจิต

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดประสงค์หลักเพื่อศึกษาอิทธิพลของพุทธศาสนาในรูปของความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตแบบพุทธ ต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของครูและพยาบาล โดยสาเหตุที่เลือกศึกษาในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนี้ เพราะเป็นกลุ่มอาชีพที่ถูกคาดหวังจากสังคมให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมสูง และเพื่อให้การศึกษามีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกตัวแปรทางจิตวิทยาที่มีการค้นพบจากผลงานวิจัยที่ทำขึ้นในประเทศไทยว่าเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงกับการปฏิบัติงานครู และพยาบาล เพื่อทำการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และศึกษาความเกี่ยวข้องของตัวแปรในเชิงสาเหตุ - ผล ระหว่างตัวแปรกลุ่มลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิต และการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. งานวิจัยเรื่องนี้พบว่าคนไทยในวัยทำงานที่มีอายุประมาณ 30 - 40 ปี ที่ประกอบอาชีพครู และพยาบาล มีลักษณะทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีชีวิตแบบพุทธ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างไปทางสูง คือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 4.0 ถึง 4.6 จากมาตรฐาน 6 ระดับ (คะแนนสูงสุด 6 คะแนน) โดยที่ครูมีลักษณะทางพุทธต่ำกว่าพยาบาลเล็กน้อย ผลงานวิจัยนี้บ่งชี้ว่าชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อและพฤติกรรมทางศาสนาอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อมเดือน สดมณี (2536) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบวัด 3 แบบ ข้างต้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูในสังกัดกรุงเทพมหานครจำนวน 76 คน อายุเฉลี่ยประมาณ 38 - 44 ปี มีคะแนนความเชื่อทางพุทธ 4.6 คะแนนการปฏิบัติทางพุทธ 4.9 คะแนน และวิถีชีวิตทางพุทธ 4.7 คะแนน และงานวิจัยของ งามดาว นินทานนท์ (2536) ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดา - มารดาจำนวน 548 คน มีคะแนนความเชื่อทางพุทธเฉลี่ยประมาณ 4.3 คะแนน การปฏิบัติทางพุทธโดยเฉลี่ยประมาณ 4.8 คะแนน และวิถีชีวิตแบบพุทธเฉลี่ยประมาณ 4.4 คะแนน จากผลงานวิจัยทั้งสามเรื่องซึ่งใช้แบบสอบถาม ลักษณะทางพุทธชุดเดียวกันนี้ แสดงให้เห็นว่า ศาสนาพุทธยังมีผลต่อชาวไทยโดยแสดงออกทาง ความเชื่อ การปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตประจำวันในระดับสูง แม้ว่าในสภาพของสังคมปัจจุบันที่ภาพพจน์ของพระสงฆ์ถูกทำให้เสื่อมเสียอยู่บ่อย ๆ

2. ในกลุ่มตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนา พบว่าความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุของวิถีชีวิตแบบพุทธ กล่าวโดยละเอียดคือความเชื่อในเรื่องพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้แก่ ความเชื่อในพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม กฎแห่งการเวียนว่าย ตายเกิด นรก สวรรค์ นิพพาน มีผลต่อบุคคลในเรื่องของการเลือกคบเพื่อน การเลือกอาชีพ การช่วยเหลือสังคม การใช้เวลาว่างไปในแนวทางที่เป็นประโยชน์และถูกต้องตามศีลธรรมอันดี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดจิตวิทยาพุทธศาสนาที่กล่าวว่า การปลูกฝังความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการแสดงทางศีลธรรมทั่ว ๆ ไป หรือคุณธรรม และจริยธรรม (วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม , 2527 : 17) และจากผลงานวิจัยก็พบว่าเด็กนักเรียนที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงจะมีการคบเพื่อนที่เหมาะสมด้วย (วรรณะ บรรจง , 2537 ; จิระวัฒนา มั่นยืน , 2536)

3. ลักษณะทางพุทธศาสนา คือวิถีชีวิตแบบพุทธมีผลต่อการปฏิบัติงานของพยาบาล กล่าวคือพยาบาลที่มีกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่แสดงถึงการมีศีลธรรมอันดี มีความใกล้ชิดศาสนาโดยการไปวัด การทำบุญ ให้ทาน การใช้เวลาว่างศึกษาระดม จะส่งผลให้เขาเป็นพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยสูงอายุด้วยความเมตตา กรุณา สุภาพอ่อนโยน เสียสละและรับผิดชอบ ผลงานวิจัยในส่วนนี้อธิบายได้ว่าพุทธศาสนาได้สั่งสอนให้บุคคลอยู่ร่วมกันโดยมีความเมตตา แบ่งปัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ , 2533) อันส่งผลทำให้ผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธมีการปฏิบัติต่อคนอื่นด้วยความเมตตา กรุณา นอกจากนี้ยังมีการค้นพบในทำนองเดียวกันนี้ในประเทศทางตะวันตกด้วยคือ พบว่าบุคคลที่มีความเชื่อทางศาสนาสูงจะเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือผู้อื่นสูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่อทางศาสนาต่ำ (Spilka , B. and others , 1985 : 274 - 278)

บรรณานุกรม

คณะอนุกรรมการดำเนินการศึกษาและกำหนดหลักวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ (2530) สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา

งามตา วนิทานนท์ (2536) ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร รายงานการวิจัยฉบับที่ 50 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

จิระวัฒนา มั่นยืน (2536) ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร ปริญญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์-มหาบัณฑิต สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2533) ความคิดเกี่ยวกับสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ ในสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา

ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน (2533) ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธศาสนาของชาวไทยในภาคใต้ รายงานการวิจัยฉบับที่ 43 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ธานี กลิ่นเกษร (2537) ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาหิริ - โอตตัปปะ และทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยี ปริญญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วรรณะ บรรจง (2537) ลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทยจากชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้ ปริญญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นกลีเก้ สุขถิ่นไทย (2527) ทศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต-
บางเขน ต่อพุทธศาสนา วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พัชชา เกกานนท์ (2512) การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและทศนคติต่อพุทธศาสนาของ
นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัชณี ศรีทองนาค (2518) ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท 4 กับขันติ - ไสร้จจะ เพื่อ
เป็นแนวทางในทางค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย ปริญญาานิพนธ์ การศึกษา
มหาบัณฑิต แขนงจิตวิทยาสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) (2533) ศาสนา และเยาวชน กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ชวนพิมพ์.

วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม (2527) จิตวิทยาพุทธศาสนา ภาควิชามนุษยศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

วันทนี วิชัยคำ (2515) การศึกษาเปรียบเทียบทศนคติของนิสิตต่างคณะวิชาและต่างชั้น
ปีที่มิตต่อพระพุทธศาสนา ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัย
วิชาการศึกษาประสานมิตร

สุริยะ พันธดี (2536) ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับ
จิตลักษณะและพฤติกรรมก้าวร้าวในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ปริญญาานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สำรวย วรเดชะคงคา (2534) ผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของ
นักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ที่วัดม่วง เขตหนองแขม
กรุงเทพฯ. ปริญญาานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สถาบันวิจัยพฤติกรรม-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

อ้อมเดือน สดมณี (2536) ผลของการฝึกอบรมทางพุทธพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะ และประสิทธิผลของครู ปริญญาณิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

Joreskog , K.G. and Sorbom , D. (1989) LISREL VII Chicago : National Educational Resources.

Katz , D. , and Kahn , R. (1966) The Social Psychology of Organizations. New York : Wiley.

Smither , R. D. (1988) The Psychology of Work and Human Performance. New York : Harper and Row

Spilka , B. and others. (1985) The Psychology of Religion. New Jersey : Prentice - Hall , Inc.

ธานี ถิ่นแก้ว (2537) ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริย - ทัศนคติและพฤติกรรมของครู ปริญญาณิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ธานี ถิ่นแก้ว (2537) ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริย - ทัศนคติและพฤติกรรมของครู ปริญญาณิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างลักษณะ ทางบุคลิกภาพ ลักษณะทางจิต และผล การปฏิบัติงานตามหน้าที่ ของครูและพยาบาล

ดุชนฎี โยเหลา*
อภิัญญา ไพธิศรีทอง**
ปริญญา ณ วันจันทร์**

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

พฤติกรรมของบุคคลในองค์กรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กร นักจิตวิทยาองค์กร เช่น แคช และคาน (Katz and Kahn 1966) กล่าวว่าไว้ว่าพฤติกรรมที่จำเป็นเพื่อความอยู่ได้ขององค์กรคือ 1) บุคคลต้องถูกดึงให้เข้ามาร่วมกับองค์กร และเมื่อเข้ามาแล้วก็ไม่ลาออก 2) บุคคลต้องสามารถปฏิบัติงานของตนอย่างเชื่อถือได้ และ 3) บุคคลต้องสามารถพัฒนาการทำงานของตนในระดับสูงขึ้นไป คือทำงานอย่างสร้างสรรค์ คิดสิ่งใหม่ๆในการทำงาน ในประเทศตะวันตกนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมหรือนักจิตวิทยาองค์กรได้สร้างแนวคิดและทฤษฎีเพื่อตอบคำถามต่างๆเกี่ยวกับองค์กร เช่น คำถามในเรื่องของการคัดเลือกคนเข้าทำงาน การเพิ่มความพึงพอใจในงาน การเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน การจูงใจให้ทำงานลักษณะผู้นำที่เหมาะสมในองค์กร เป็นต้น เรื่องที่นักวิจัยองค์กรให้ความสนใจมากเรื่องหนึ่งคือการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความสามารถในการปฏิบัติงานของคนในองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่ขั้นตอนต่อการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และในการคัดเลือกคนให้เหมาะสมกับงาน (Smither, R.D., 1988 : 9-11)

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
** นิสิตปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์